

ПРОБЛЕМИ І ПРІОРИТЕТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розглянуто науково-теоретичну сутність, методологічні проблеми та пріоритети удосконалення системи інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України.

Ключові слова: інформація, стратегія, прийняття рішень, менеджмент.

Сучасні тенденції поглиблення продовольчої кризи у світовому масштабі та посилення міжнародної конкуренції у сфері сільськогосподарського виробництва зумовлюють об'єктивну необхідність кардинального перегляду основних параметрів менеджменту аграрних підприємств України. Глобалізація бізнесу стимулює вітчизняні підприємства враховувати не лише національні, але й міжнародні інтереси. Як наслідок, адаптація до вимог динамічних змін світового аграрного ринку з метою формування оптимальної стратегії розвитку є головним завданням сучасних сільськогосподарських підприємств України, яке виконуватиметься лише за умови застосування науково обґрунтованої та перевіреної на практиці моделі комплексного інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту.

Дослідження фахових джерел з питань інформаційного забезпечення управлінської діяльності демонструє відсутність чітких рекомендацій щодо створення інформаційної бази та інформаційних систем для потреб стратегічного менеджменту підприємств аграрного сектора. Лише окремі аспекти методології інформаційного забезпечення управління розроблені в наукових публікаціях М. Т. Білухи, О. Д. Гудзинського, Т. Г. Камінської, І. Р. Кузьмич, Г. О. Скрипник, Т. М. Пахомової, В. Ф. Яценко та інших.

Аналіз сучасних аспектів теорії та практики стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами України доводить наявність двох векторів: 1) розглядаються лише окремі параметри розробки інформаційного забезпечення та реалізації стратегії з позицій практиків, що є неприйнятним для теоретиків; 2) формуються комплексні наукові дослідження, однак переважно методологічного характеру, що не влаштовує практиків. Незаперечним є твердження, що сучасна концепція управління сільськогосподарськими підприємствами України вимагає стратегічних підходів.

Основним завданням статті є дослідження сучасного стану і типових проблем інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України, уточнення вимог та параметрів альтернативної концепції формування інформації для потреб стратегічного управління.

Моніторинг інформації стосовно внутрішньої та зовнішньої сфер діяльності підприємства, реальної оцінки його можливостей за поточних умов ринку, загроз діяльності є визначальною основою для

прийняття стратегічних рішень і ефективного управління підприємством. Відповідно питання інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту бізнесу є надзвичайно актуальним.

Нами виділено три основні проблеми названої вище моделі: по-перше, інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень відбувається в умовах відсутності науково обґрунтованих вимог і підходів до формування інформації стратегічного характеру; по-друге, значна частина інформації, що стосується зовнішньої сфери діяльності сільськогосподарських підприємств, є неповною і неточною; по-третє, домінування політичних аспектів регулювання аграрного ринку в Україні нівелює економічні закони розвитку. Уряд України одночасно наголошує і на необхідності збереження низьких цін на сільськогосподарську продукцію, і на гарантуванні гідного життя виробників аграрної продукції. Така дилема стримує розвиток аграрної сфери.

Насамперед необхідно визначитись з теоретичними позиціями інформації.

Термін «інформація» за своєю сутністю є абстрактною дефініцією, якій властиві різні альтернативні значення залежно від обраного контексту. Латинською поняття «informatio» трактується у декількох найбільш поширених значеннях: виклад фактів; тлумачення; наведення; роз'яснення; ознайомлення.

Найбільш узагальнене поняття інформації формує філософія: як відображення реального світу. З середини ХХ століття інформація є загальнонауковим поняттям, але до сьогодні воно залишається вкрай дискусійним.

Фундатором теорії інформації вважається американський вчений Клод Шеннон, який трактував інформацію як комунікацію в процесі усунення невизначеності. Для позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу через пристосування до нього, використовував поняття інформації американський вчений Норберт Вінер. Англійський філософ Вільям Росс Ешбі цей термін розумів як передачу різноманітності, а французькі науковці Абраам Моль і Леон Брілюєн відповідно як ступінь складності структур і як ступінь хаосу в системі. Австрійський економіст Фріц Махлуп трактував інформацію як процес передачі знань, сигналу чи повідомлення.

Вважаємо доцільним наголосити, що загальноприйнятого визначення терміну «інформація» досі не існує.

Згідно із статтею 1 розділу 1 Закону України «Про інформацію» № 2658-XII від 2 жовтня 1992 року з урахуванням останніх змін і доповнень від 13 січня 2011 року та 9 травня 2011 року «інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [1].

Концептуального значення в сучасних умовах динамічного розвитку економіки набувають параметри трансформації та використання інформації, які акумулюють зміст терміну «інформаційне забезпечення». Із позицій стратегічного менеджменту останнє – це, насамперед, процес задоволення поточних потреб користувачів у інформації, необхідній для обґрунтування і прийняття стратегічних рішень. Організація належного стану інформаційного забезпечення можлива лише за умови адекватного супроводу, зокрема управлінського та технічного. Найбільш важливим є управлінський супровід: 1) визначення обсягу і структури інформації, необхідної менеджерам різних рівнів; 2) забезпечення ефективної системи акумулювання інформації; 3) встановлення параметрів і налаштування системи обміну інформацією; 4) функціонування надійних методик захисту інформації; 5) використання адаптованої і трансформованої інформації для обґрунтування та прийняття стратегічних рішень. Технічний супровід інформаційного забезпечення передбачає засоби комунікації та комп'ютерну техніку.

З метою формування якісних передумов ефективної системи інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, доцільно диференціювати інформацію залежно від її призначення, змісту, характеристик тощо: 1) за часовим впливом: тактична, стратегічна; 2) за правовою ознакою: нормативна, фактографічна; 3) за рівнем обробки: первинна, консолідована; 4) за періодичністю подання: постійна, періодична; 5) за якісними характеристиками: якісна, неякісна; 6) за сферою виникнення: внутрішня, зовнішня; 7) за корисністю: корисна, некорисна; 8) за формою подання: вербальна, друкована, інтерактивна; 9) за ступенем стандартизації: стандартна, нестандартна; 10) за рівнем визначеності: точна, неточна; 11) за рівнем відкритості: публічна, конфіденційна; 12) за ступенем взаємозв'язку: автономна, інтегрована; 13) за рівнем регламентації: регламентована законодавством, регламентована власниками або адміністрацією; 14) за часовим горизонтом: ретроспективна, прогнозна; 15) у розрізі користувачів: для внутрішніх, для зовнішніх; 16) за доцільністю: продуктивна, непродуктивна; 17) за етапністю: проміжна, кінцева; 18) за масштабністю: внутрішньогосподарська, регіональна, загальнодержавна, глобальна; 19) за джерелами: первинна, зведена; 20) за сприйняттям: релевантна, нерелевантна; 21) за динамікою: постійна, змінна; 21) за рівнем обробки: систематизована, несистематизована; 23) за спрямуванням: планова, фактична; 24) за рівнем ієрархії: для менеджерів низового рівня, для менеджерів середнього рівня, для вищого менеджменту підприємства.

Найбільш вагомим ознакою диференціювання інформації стратегічного змісту вважаємо «за рівнем ієрархії: низовий рівень – середній – вищий», оскільки головна проблема застосування сучасної моделі стратегічного менеджменту полягає у відсутності системи інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень, пов'язаної передусім з

інформаційним дефіцитом вищого ієрархічного рівня менеджменту підприємства.

Основними цілями верхнього рівня ієрархії підпорядкованості є ефективність, задоволення потреб і запобігання загрозам [3, с. 21].

Для гарантування ефективності інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств необхідно забезпечити суцільний неперервний моніторинг зовнішніх параметрів та внутрішніх показників діяльності підприємства з дотриманням основних цілей обраної стратегії розвитку бізнесу.

Пропонований варіант класифікації інформації дозволить моделювати ієрархію внутрішньої та зовнішньої інформації і проектувати реальні інформаційні потоки, будувати комплексну систему інформаційного забезпечення системи стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України.

Відсутність якісної, повноцінної, сформованої на єдиних принципах, адекватно трансформованої та чітко систематизованої інформаційної бази даних для прийняття управлінських рішень стратегічного змісту призводить до того, що на вищий рівень менеджменту підприємства надходить незіставна і суперечлива інформація, яку значною мірою можна вважати дезінформацією. Проблема у такому випадку є якість.

Термін «якість інформації» стосовно інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту підприємств не має однозначних формулювань, однак з упевненістю можна стверджувати, що якість визначається сукупністю характеристик, які обумовлюють можливість її адекватного корисного використання для задоволення потреб менеджменту в прийнятті рішень.

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності [2] пропонуються чіткі вимоги до якості інформації: 1) reliability – надійність (достовірність); 2) faithful representation – точне уявлення (представлення); 3) substance over form – пріоритет змісту над формою; 4) neutrality – нейтральність (неупередженість); 5) prudence – обачність (передбачливість); 6) completeness – повнота (завершеність); 7) relevance – доцільність (релевантність); 8) comparability – порівнюваність (зіставність); 9) understandability – зрозумілість.

Інформаційні потоки стратегічного менеджменту повинні формуватися на основі даних з урахуванням певних вимог. Безперечним є той факт, що якість вихідної інформації стратегічного менеджменту значною мірою залежить від якості вхідної, яка надходить із суміжних підсистем підприємства.

На основі цього положення можна зробити висновок про те, що на межі переходу потоків інформації із різноманітних підсистем сільськогосподарського підприємства у підсистему стратегічного менеджменту необхідно дотримуватись чітко визначених науково обґрунтованих інформаційних вимог: 1) своєчасність, тобто дотримання необхідних для конкретної ситуації строків подання інформації; 2) достовірність, тобто відповідність реальним фактам фінансово-господарської діяльності підприємства; 3) корисність – повинна передбачати якісно вищий рівень господарського ефекту від використання інформації порівняно із затратами на її отримання; 4) зрозумілість, тобто забезпечення фактичного сприйняття інформації без застосування додаткових зусиль; 5) регулярність надходження – формування графіку руху інформаційних потоків з дотриманням встановленої періодичності.

Відповідно і на виході із підсистеми стратегічного

менеджменту до якісних характеристик інформації повинні висуватись певні вимоги. Вони здебільшого збігаються із вищенаведеними (вимоги до вхідної інформації). Зважаючи на це, наведемо лише принципово відмінні: 1) надійність, тобто відсутність суттєвих помилок (на відміну від вхідної інформації достовірність вважається бажаною, але не обов'язковою); 2) доцільність – здатність впливати на рішення управлінців, сприяти в оцінці минулих, поточних і майбутніх подій; 3) порівнюваність, тобто можливість зіставлення інформаційних даних; 4) об'єктивність – звільнення інформації від суб'єктивних аспектів; 5) нейтральність, тобто уникнення прямої зацікавленості (інформація не може вважатись неупередженою, якщо в процесі обробки і подання вона впливатиме на рішення зацікавлених користувачів).

Безперечним вважаємо твердження, що система акумулювання, обробки та трансформації інформації стратегічного характеру у своїй основі ґрунтується на системі інформаційних потоків підприємства, яка ефективно функціонує. Доречно зробити припущення, що стратегічний менеджмент підприємства не спроможний автономно формувати власну підсистему збору інформації без чітко налагодженого механізму взаємопроникнення суміжних інформаційних потоків на підприємстві.

Таким чином, можна зробити висновок, що система інформаційних потоків стратегічного менеджменту повинна бути гармонійно поєднана в загальній системі інформаційних потоків підприємства. Організація належного стану інформаційного забезпечення можлива лише за умови адекватного управлінського та технічного супроводу. Для формування якісних передумов ефективної системи інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств доцільно чітко диференціювати інформацію залежно від її призначення, змісту, характеристик тощо. Безперечним є твердження, що якість вихідної інформації стратегічного менеджменту значною мірою залежить від якості вхідної інформації, яка надходить із суміжних підсистем. На основі цієї тези можна зробити висновок про те, що на межі переходу інформаційних потоків із різноманітних підсистем сільськогосподарського підприємства у сферу стратегічного менеджменту необхідно дотримуватись чітко визначених науково обґрунтованих вимог до складу, кількісних і якісних характеристик інформації. Для гарантування ефективності інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств слід забезпечити суцільний неперервний моніторинг зовнішніх параметрів та внутрішніх показників діяльності підприємства з дотриманням основних цілей обраної стратегії розвитку бізнесу.

Список літератури

1. Про інформацію [Електронний ресурс] : закон України (в редакції від 13.01.2011 року / Верховна рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електр. ресурс] / Міністерство фінансів України – режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/publish>
3. Федулова І. І. Характеристика інноваційного процесу [Текст] / І. І. Федулова // Матеріали міжн. наук.-практ. конференції. – Чернівці: БДФА, 2010. – С. 18-21.
4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики). Монографія [Текст] / В. С. Цимбалюк. – К.: «Освіта України», 2010. – 388 с.

РЕЗЮМЕ

Бруханський Руслан

Проблеми и приоритеты информационного обеспечения стратегического менеджмента сельскохозяйственных предприятий Украины

Рассмотрена научно-теоретическую сущность, методологические проблемы и приоритеты совершенствования системы информационного обеспечения стратегического менеджмента сельскохозяйственных предприятий Украины.

RESUME

Ruslan Brukhans'kyi

Problems and priorities of information provision of strategic management of agricultural enterprises in Ukraine

Scientific and theoretical nature, methodological problems and priorities of improvement of system of information strategic management of agricultural enterprises in Ukraine are considered.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.